

အနက်သက်ရောက်မှုများနှင့် မြန်မာဘာသာစကား

ဝင့်ဝါဝါလှိုင်*

စာတမ်းအကျဉ်း

ဤစာတမ်းသည် မြန်မာအပြောစကားများရှိ အနက်သက်ရောက်မှုများကို လက်တွေ့အတ္ထုဗေဒ အမြင်ဖြင့် လေ့လာသော စာတမ်းဖြစ်ပါသည်။ လူတို့သည်တစ်ဦးနှင့်တစ်ဦး ဆက်သွယ်ရာတွင် ဘာသာစကားကို အခြေခံ၍ ပြောဆိုဆက်သွယ်ကြရသည်။ ပြောသူကနာသူအား ပြောဆိုလိုက်သော စကားခွန်းပေါ်မူတည်၍ အနက်သက်ရောက်မှုများကို သိရှိစေရန်ရည်ရွယ်ပါသည်။ လေ့လာမှုနယ်ပယ် ကန့်သတ်ရာတွင် နေ့စဉ် ပြောဆိုနေသော စကားများရှိ အနက်သက်ရောက်မှုကိုသာ ရွေးချယ် လေ့လာတင်ပြထားပါသည်။ ဤသို့ လေ့လာခြင်းဖြင့် နေ့စဉ်ပြောဆိုနေသောစကားများတွင် အခြေအနေအချိန်အခါကိုလိုက်၍ ပြောဆိုတတ် လာစေသောကြောင့် လူမှုဆက်ဆံရေး ပိုမိုအဆင်ပြေစေသည့် အကျိုးကျေးဇူးများ ရရှိစေမည်ဖြစ်ပါသည်။

သော့ချက်ဝေါဟာရများ- ကြိုတင်သက်ရောက်အနက်၊ အတ္ထုဗေဒ၊ လက်တွေ့အတ္ထုဗေဒ၊ အခြေအနေ အဆက်အစပ်။

၁။ နိဒါန်း

မြန်မာအပြောစကားများရှိ အနက်သက်ရောက်မှုသည် အတ္ထုဗေဒပညာရပ်နယ်ပယ်အရ လည်းကောင်း၊ လက်တွေ့အတ္ထုဗေဒနယ်ပယ်အရလည်းကောင်း သက်ဆိုင်နေသည့်အပြင် အခြေအနေ အဆက်အစပ်၊ ပြောသူနာသူတို့၏ နီးစပ်မှုအတိုင်းအတာ၊ ပြောသူဆိုလိုချက်များအရ ထုတ်ဖော်ပြော သည်ထက် ထိရောက်သော အနက် သက်ရောက်မှုမျိုးဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် အနက်သက်ရောက်မှုများ သည် အခြေအနေအဆက်အစပ် (ဘာသာစကားပြင်ပ အဆက်အစပ်)နှင့် နီးနွယ်နေသောနယ်ပယ် ဖြစ်သောကြောင့် လက်တွေ့အတ္ထုဗေဒ သီအိုရီ တစ်ခုဖြစ်သည့် အနက်သက်ရောက်မှုသီအိုရီနှင့် လေ့လာ တင်ပြထားပါသည်။ အနက်သက်ရောက်မှုများကို လေ့လာရာတွင် အနက်ကြိုတင်သက်ရောက်မှုနှင့် သွယ်ဝိုက်၍ အနက်သက်ရောက်မှုများဟု ကဏ္ဍနှစ်ခုခွဲ၍ လေ့လာတင်ပြထားပါသည်။

၂။ စာပေလေ့လာဆန်းစစ်ချက်

အနက်ကြိုတင်သက်ရောက်မှု အကြောင်းကိုလေ့လာရာတွင် အတ္ထုဗေဒရှုထောင့်မှ လေ့လာ ထားသည့် သုတေသနစာအုပ်၊ စာတမ်းများများစွာတွေ့ရပါသည်။ မောင်ခင်မင်(ခနုဖြူ)၏ “မြန်မာစကား မြန်မာစာ ရုပ်ပုံလွှာ” (၁၉၉၀)၊ “စကားသမုဒ္ဒရာ စာသမုဒ္ဒရာ” (၁၉၉၇)၊ “တစ်သံ နှစ်သံ သုံးလေးသံ” (၂၀၀၁)၊ “ဘာသာနှင့်စာပေ စာပေနှင့်ဘာသာ”(၂၀၁၃)၊ “သက်တံရောင်စုံ ဘာသာစကား”(၂၀၀၅)၊ ဒေါက်တာခင်အေး၏ “အတ္ထုဗေဒ နိဒါန်း”(၂၀၀၄)၊ မောင်ခင်မင်(ခနုဖြူ)၏ “လက်တွေ့အတ္ထုဗေဒနိဒါန်း” (၂၀၁၀) စသည့် သုတေသနစာအုပ် များတွင် အတ္ထုဗေဒ၊ လက်တွေ့အတ္ထုဗေဒတို့နှင့်ပတ်သက်သည့် သဘောတရားများနှင့် သဘောသဘာဝများကို တင်ပြထားရာ ဤစာတမ်းအတွက်များစွာ အထောက် အကူ ဖြစ်စေပါသည်။

* မြန်မာစာပေ၊ ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်

၃။ သုတေသနမေးခွန်း

မြန်မာအပြောစကားများရှိ အနက်ကြိုတင်သက်ရောက်မှုကို လေ့လာသောအခါ အောက်ပါ မေးခွန်းများ ပေါ်ထွက်လာပါသည်။

- ၁။ မြန်မာ့လူမှုဆက်ဆံရေးတွင် အနက်ကြိုတင်သက်ရောက်မှုများသည် မည်သို့အကျိုး သက်ရောက်မှုရှိ သနည်း။
- ၂။ အနက်ကြိုတင် သက်ရောက်မှုတိုင်းသည် ပြောသူကထုတ်မပြောဘဲ နာသူက အလိုအလျောက် နားလည်သော စကားများဖြစ်ပါသလား။
- ၃။ သွယ်ဝိုက်၍ အနက်သက်ရောက်မှုများသည် အခြေအနေ အဆက်အစပ်ပေါ်မူတည်၍ ကောက်ယူနိုင်ပါသလား။

ဟူသောမေးခွန်းနှင့် ပြဿနာများကို အဖြေရှာတင်ပြသွားမည် ဖြစ်ပါသည်။

၄။ လေ့လာတွေ့ရှိချက်

၄၊ ၁။ အနက်ကြိုတင်သက်ရောက်မှုဟူသည်

အနက်ကြိုတင်သက်ရောက်မှုဟူသည် ဘာသာစကားကိုအသုံးပြု၍ ပြောသူကအဆို (သို့မဟုတ်) အကြောင်းအရာတစ်ခုကို နာသူထံပေးပို့သည်။ ယင်းအကြောင်းအရာအတွင်း၌ပင် အဆိုတစ်ခုထပ်မံရှိ နေတတ်သည်။ ယင်းအဆိုနှစ်ခု၏ ဆက်နွှယ်ပတ်သက်မှုသည် အနက်ကြိုတင်သက်ရောက်မှုဖြစ်ပါသည်။

အနက်ကြိုတင်သက်ရောက်မှုနှင့် ပတ်သက်၍ ဂျော့ဂျီယူးလ် (George Yule) (2002) က “လက်တွေ့ အတ္ထဗေဒ” (Pragmatics) တွင်

“အနက်ကြိုတင်သက်ရောက်မှုဟူသည် ပြောသူက ဖြစ်ပြီးသော ကိစ္စတစ်ခုကို ရည်ညွှန်း ပြောဆိုခြင်း ဟုယူဆနိုင်သည်။” (p 2)

ဟုလည်းကောင်း၊

ဆရာကြီးမောင်ခင်မင်(ခနုဖြူ-)(၂၀၁၀) ၏ “လက်တွေ့အတ္ထဗေဒနိဒါန်း”တွင်

“ကြိုတင်သက်ရောက်အနက်သည် ပြောသူ၏စကားဖြင့် ရည်ညွှန်းသော အနက်ထက် ပိုလွန်သောအနက်ဖြစ်သည်။ မမြင်ရသောအနက်ဖြစ်သည်။ ပြောသူကိုအခြေပြု၍ ဖြစ်ပေါ်လာသော အနက်ဖြစ်သည်။ နာသူကပြောသူ၏စကားကို ကြားရသောအခါ ကြိုတင်သက်ရောက်အနက်ကို ကောက်ယူနားလည်နိုင်သည်။ ပြောသူက အထူးတလည် ရှင်းပြနေစရာမလိုဘဲ နားလည်နိုင်သောအနက်ဖြစ်သည်။”(စာ ၄၈)

ဟုလည်းကောင်းဖွင့်ဆိုပါသည်။ ကြိုတင်သက်ရောက်အနက်(presupposed meaning)သည် ပြောသူ၏ ယူဆချက်(assumption) များကို ပြောသူက ဘာသာစကားကိုအသုံးပြု ဖော်ထုတ်ပုံပေါ်မူတည်၍ အမျိုးအစားကွဲပြားသည်။ကြိုတင်သက်ရောက်အနက်သည် ပြောသူကတစ်စုံတစ်ခုသောအကြောင်းအရာကို နှုတ်ကမပြောဆိုမီကပင် ထိုအကြောင်းအရာ မှန်ကန်လိမ့်မည်ဟု ပြောသူက ယူဆပြီးဖြစ်သည်။

ဤကြိုတင်သက်ရောက်အနက်သည် ပြောသူနှင့်သာ သက်ဆိုင်သော်လည်း ပြောသူထံ၌ နားထောင်သူအပေါ်တွင်လည်း မိမိပြောလိုသောအကြောင်းအရာ (ပေးလိုသော သတင်းအချက်အလက်) ထက်ပိုသော အကြောင်းအရာများကို နားထောင်သူ သိပြီးဖြစ်လိမ့်မည်ဟု ယူဆချက်လည်း ရှိနိုင်သည်ကို တွေ့ရသည်။

၄၊ ၂။ အနက်ကြိုတင်သက်ရောက်မှုအမျိုးအစား

ပညာရှင်ယူးလ် (Yule)က အနက်ကြိုတင်သက်ရောက်မှု အမျိုးအစား(၆)မျိုးရှိသည်ဟု ခွဲခြားပြပါသည်။ ယင်းတို့မှာ

- (၁) တည်ရှိကြောင်းပြသော အနက်ကြိုတင်သက်ရောက်မှု (existential presupposition)
- (၂) ဖြစ်ရပ်မှန်ကိုဖော်ပြသော အနက်ကြိုတင်သက်ရောက်မှု (factive presupposition)
- (၃) ဝေါဟာရဖြင့်ဖော်ပြသော အနက်ကြိုတင်သက်ရောက်မှု (lexical presupposition)
- (၄) ဝါကျဖွဲ့ထုံးအရဖော်ပြသော အနက်ကြိုတင်သက်ရောက်မှု (structural presupposition)
- (၅) ဖြစ်ရပ်မှန်မဟုတ်ကြောင်း ဖော်ပြသော အနက်ကြိုတင်သက်ရောက်မှု (non- factive presupposition)
- (၆) ဆန့်ကျင်ဖြစ်ရပ်ဆိုင်ရာ အနက်ကြိုတင်သက်ရောက်မှု (counter- factual presupposition)

တို့ဖြစ်ပါသည်။

(၁) တည်ရှိကြောင်းပြသော အနက်ကြိုတင်သက်ရောက်မှု

ဤအနက်ကြိုတင်သက်ရောက်မှုနှင့်ပတ်သက်၍

“တည်ရှိကြောင်းပြ အနက်ကြိုတင်သက်ရောက်မှုသည် ပိုင်ဆိုင်ခြင်းပြ စကားစုများတွင် သာမက တိကျသောမည်သည့် နာမ်စကားစုများတွင်မဆို ယေဘုယျအားဖြင့် ဖြစ်ပေါ်နိုင် သည်” (Yule, 2002, P 27)

ဟုလည်းကောင်း၊

“တစ်စုံတစ်ယောက် သို့မဟုတ် တစ်စုံတစ်ခု ရှိနေကြောင်း ဖော်ပြသောအနက်ကြိုတင် သက်ရောက်မှု ဖြစ်သည်” (ခင်မင်၊မောင်(ခေဖြူ)၊၂၀၁၀၊ စာ ၅၀)

ဟုလည်းကောင်း ဖွင့်ဆိုထားပါသည်။

ဤအနက်ကြိုတင်သက်ရောက်မှုသည် ပြောသူနှင့် ဆက်စပ်သော အနက်ကြိုတင်သက်ရောက်မှု ဖြစ်သည်။ ပြောသူသည် မိမိပြောမည့် အကြောင်းအရာကို မပြောမီကတည်းကပင် အမှန်တကယ် တည်ရှိ ပြီးကြောင်း ယူဆပြီးဖြစ်သည်။

- သာဓက။ (၁) သူ့စာအုပ်
- (၂) မင်းအိမ်
- (၃) ငါ့အခန်း

ဟုပြောလျှင် (၁)စာအုပ်ဖြစ်သည်။ (၂)အိမ် ဖြစ်သည်။ (၃)အခန်း ဖြစ်သည်။ စသည်တို့သည် ပြောသူ မပြောဆိုမီ ကပင် ပြင်ပလောက၌ တည်ရှိပြီးဖြစ်သည်ဟု ပြောသူရော နာသူပါ သိရှိပြီးဖြစ်သည်။ ထို့ပြင်

- (၄) သူ့သားက ဆိုးတယ်။
- (၅) သူ့သားက မလိမ္မာဘူး။

ဝါကျ(၁) နှင့် (၂)တွင် (၁)သည် မှန်သည်ဖြစ်စေ၊ (၂)သည် မှန်သည်ဖြစ်စေ သူ့တွင် ‘သား’ ရှိသည်မှာ အမှန်ပင် ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် တည်ရှိကြောင်းပြသော အနက်ကြိုတင်သက်ရောက်မှုသည် ပြောသူက ပြောချင်သော အကြောင်းအရာ မပြောမီကပင် ပြောသူထံ၌ ထိုအကြောင်းအရာအတွက် ရှေးဦး အနက်ကြိုတင်သက်ရောက်မှု (potential presupposition) ရှိပြီးဖြစ်သည်။ ယင်းအကြောင်းကို ပြောသောအခါတွင်လည်း နာသူက ထို အကြောင်းအရာကို သိရှိပြီး ဖြစ်လိမ့်မည်ဟု ပြောသူက ယူဆ သည်။ ထို့ကြောင့် သူ့တွင်သားတစ်ယောက်ရှိတယ်၊ ဆိုးတယ် ဟုပြောခြင်းဖြစ်သည်။

(၂) ဖြစ်ရပ်မှန်ကို ဖော်ပြသော အနက်ကြိုတင်သက်ရောက်မှု

ဤအနက်ကြိုတင်သက်ရောက်မှုနှင့်ပတ်သက်၍ မောင်ခင်မင်(ခေဖြူ)(၂၀၁၀)က
 “အနက်ကြိုတင်သက်ရောက်သော အချက်ကို ဖြစ်ရပ်မှန်အဖြစ်
 မှတ်ယူနိုင်သည်။ သိတယ်၊ သတိထားပါတယ်၊ ဝမ်းသာတယ်၊ နောင်တရတယ်၊
 အံ့ဩတယ် စသည့် ကြိယာများဖြင့် ဖော်ပြလေ့ရှိသည်။” (စာ ၅၀)

ဟုဖွင့်ဆိုပါသည်။ ဤအနက်ကြိုတင်သက်ရောက်မှုသည် ပြောသူက အကြောင်းအရာ အချက်အလက် တစ်ခုကို ပြောနေစဉ်ပင် ယင်းအကြောင်းအရာ (သို့မဟုတ်)အဆိုထဲမှ ပြောသူအဓိကထား၍ မပြောသော အကြောင်းအရာ အချက်များကို ဖော်ပြနေသည်။ အနက်ကြိုတင်သက်ရောက်သော အကြောင်းအရာကို ဖြစ်ရပ်မှန်အဖြစ် မှတ်ယူနိုင်သည်။

- သာဓက။ (၁) သူ့ကွာရှင်းလိုက်တာ ငါမသိဘူး။ (သူ့ကွာရှင်း ပြီးပြီ။)

ဝါကျ(၁)တွင်အဓိကမှာ ပြောသူက မသိခြင်းအကြောင်းကို အဓိကထားပြောဆိုလိုခြင်းဖြစ်သည်။ သို့သော် ယင်းအဆိုထဲ၌ပင် နောက်ထပ်အကြောင်းအရာတစ်ခုဖြစ်သော သူ့ကွာရှင်းပြီးပြီ ဆိုသည့်အချက် ကို ပေးပြီးဖြစ်နေသည်။

ထို့အတူ(၂) သူ့ကို ဆူပြီးမှ စိတ်မကောင်းဖြစ်ရတယ်။ (သူ့ကို ဆူပြီး သွားပြီ။)

(၃) သူ နိုင်ငံခြားသွားရတာ ဝမ်းသာစရာပဲ။ (သူ နိုင်ငံခြား သွားပြီ။)

ဤကြိုတင်သက်ရောက်အနက်အမျိုးအစားသည် ‘သိတယ်၊ စိတ်မကောင်းဖြစ်တယ်၊ နောင်တရတယ်၊ ထူးဆန်းတယ်၊ ဝမ်းသာတယ်’ စသည့် ကြိယာပုဒ်များနှင့် ဆက်စပ်ထားသော ဝါကျများတွင် တွေ့ရသည်။ ယင်းကြိုတင်ယူဆချက်သည် ပြောသူပြောလိုသည့် အဆိုအပြင် ထိုအထဲမှ နောက်ထပ် အချက်အလက် တစ်ခုကို ဖော်ပြနေသော ကြိုတင်ယူဆချက်ဖြစ်သည်။

(၃) ဝေါဟာရဖြင့်ဖော်ပြသော အနက်ကြိုတင်သက်ရောက်မှု

ဤအနက်ကြိုတင်သက်ရောက်မှုနှင့်ပတ်သက်၍ မောင်ခင်မင်(ဓနုဖြူ)(၂၀၁၀)က

“အသုံးပြုသော ဝေါဟာရအနက်အရ အခြားအနက်ကိုပါ နားလည်ရသည်။” (စာ ၅၁)

ဟုဖွင့်ဆိုပါသည်။

အချို့သော စကားလုံးအသုံးအနှုန်းများသည် ပြောသူဆိုလိုသည့် အနက်အဓိပ္ပာယ်အပြင် အခြား အချက်အလက်ကိုလည်း ပေးနိုင်သည်။ ထို့နောက် ထပ်ပေးသော အချက်အလက်သည် ပထမအဆိုကို ခိုင်မာစေသော အနက်မျိုး ဖြစ်သည်။ နာသူကို သိရှိနားလည်စေနိုင်သော အနက်မျိုးဖြစ်သည်။

သာဓက။ (၁) သူ ဆေးလိပ် ဖြတ်လိုက်ပြီ။ (သူအရင်က ဆေးလိပ် သောက်တယ်။)

ဒုတိယစကားခွန်းတွင် နာသူသိလိုက်သော အနက်အဓိပ္ပာယ်သည် ပထမစကားခွန်းတွင် ပြောသူ ဆိုသော အဆိုကို ခိုင်မာစေသော အနက်မျိုးဖြစ်သည်။ ထို့အတူ

(၂) သူ လိမ္မာ နေပြီ။ (သူအရင်က မလိမ္မာဘူး။)

(၃) သူ ထွက်ပြေးနိုင်ခဲ့တယ်။ (သူထွက်ပြေးသွားပြီ။)

ဤစကားအသုံးအနှုန်းအရ ရှေ့အဆိုကို ခိုင်မာစေသော အနက်ကြိုတင်သက်ရောက်မှုမျိုးကို ပြောသူ၏ စကားအသုံးအနှုန်း ရွေးချယ်မှုပေါ်မူတည်၍ ဆက်စပ်တွေးနိုင်ပါသည်။ ပြောသူသည် မိမိပြောလိုသော အချက်အလက်မှန်ကန်ကြောင်းကို စကားအသုံးအနှုန်း ရွေးချယ်သုံးစွဲမှုဖြင့် နာသူကိုသိစေသော ကြိုတင် သက်ရောက်အနက်ဖြစ်ပါသည်။

(၄) ဝါကျဖွဲ့စည်းပုံအရ ဖော်ပြနေသော အနက်ကြိုတင်သက်ရောက်မှု

ဤအနက်ကြိုတင်သက်ရောက်မှုနှင့်ပတ်သက်၍ မောင်ခင်မင်(ဓနုဖြူ)(၂၀၁၀)က

“ဘယ်သူ၊ ဘယ်မှာ၊ ဘယ်အချိန်၊ ဘယ်ကို စသည့် စကားများပါသော အမေးဝါကျဖွဲ့ပုံအရ နားလည်ရသော အနက်ကြိုတင်သက်ရောက်မှုဖြစ်သည်။ ” (စာ ၅၁)

ဟုဖွင့်ဆိုပါသည်။

ဤအနက်ကြိုတင်သက်ရောက်မှုကို ဝါကျဖွဲ့စည်းတည်ဆောက်ပုံ(sentence structure)ပေါ် မူတည်၍ သိနိုင်ပါသည်။ ပြောသူသည် မိမိပြောသော အကြောင်းအရာထဲ၌ပင် ကြိုတင်သက်ရောက် အနက်တစ်ခု ပါဝင် နေခြင်းဖြစ်သည်။ ထိုအနက်သည် ‘ဘယ်သူ၊ ဘယ်မှာ၊ ဘယ်အချိန်၊ ဘယ်လို’ စသည့် စကားများပါသော အမေးဝါကျဖွဲ့ပုံ၊ ပုံစံမျိုးနှင့် သုံးသော ဝါကျများတွင် တွေ့နိုင်သည်။ နာသူလည်း သိရှိပြီးဖြစ်သည်။

သာဓက။ (၁) သူ ဘယ်တော့ နေပြည်တော်သွားမလဲ။ (သူ နေပြည်တော်သွားမယ်။)

(၂) မင်း ဘယ်အချိန် စာကြည့်တိုက် သွားတာလဲ။ (မင်း စာကြည့်တိုက် သွားတယ်။)

ထို့ကြောင့် ဝါကျတည်ဆောက်ပုံအမျိုးမျိုးဖြင့် ပြောသူသည် မိမိပြောလိုသည့် အဆိုမှန်ကန် ကြောင်း၊ ခိုင်မာကြောင်းကိုလည်း ဖော်ပြနိုင်သည်ကို တွေ့ရသည်။

အထက်ပါကြိုတင်သက်ရောက်မှုအနက်(၄)မျိုးသည် ပြောသူက နာသူကို မိမိပြောလိုသော အဆိုအပြင် ထိုအဆိုခိုင်မာကြောင်းကို ထပ်မံဆိုချင်သောကြောင့် ဤကြိုတင်သက်ရောက်မှုအနက်ပါသော ဝါကျများကို သုံးစွဲခြင်းဖြစ်သည်။ နာသူကလည်း ပြောသူဆိုလိုသည့် အနက်အဓိပ္ပာယ်များကို အားလုံးနီးပါး နားလည် သဘောပေါက်သည်။ ဤကြိုတင်သက်ရောက်မှုအနက်သည် ပြောသူ၏စကားခွန်း အဆိုဝါကျများ အတွင်းမှ နာသူက ကောက်ချက်ချ၍ နားလည်နိုင်ပါသည်။

(၅) ဖြစ်ရပ်မှန် မဟုတ်ကြောင်း ဖော်ပြသော အနက်ကြိုတင်သက်ရောက်မှု

ဤအနက်ကြိုတင်သက်ရောက်မှုနှင့် ပတ်သက်၍ မောင်ခင်မင်(ခနုဖြူ)(၂၀၁၀)က

“ဖြစ်ရပ်မှန် မဟုတ်သော အနက်ကြိုတင်သက်ရောက်မှုဖြစ်သည်။ အိပ်မက်မက်၊ စိတ်ကူး၊ ဟန်ဆောင်၊ ထင် စသည့်ကြိယာများဖြင့် တကယ်မဟုတ်သော အကြောင်းအရာများကို ဖော်ပြသည်။” (စာ ၅၂)

ဟုဖွင့်ဆိုပါသည်။

ဤကြိုတင်သက်ရောက်မှုအနက်သည် ပြောသူက မိမိပြောသည့် အချက်အလက်များမှာ အမှန်မဟုတ်ကြောင်း နာသူအား ကောက်ချက်ချစေသည်။

သာဓက။ (၁) သူ အိမ်ထောင်ရှိချင်ဟန်ဆောင်နေတယ်။(သူတကယ် အိမ်ထောင်မရှိပါ။)

(၂) ကျွန်မ လီမင်ဟိုနဲ့မင်္ဂလာဆောင်တယ်လို့ အိပ်မက်မက်တယ်။ (ကျွန်မ မင်္ဂလာမဆောင်ပါ။)

(၃) ငါ သူဌေးကြီးဖြစ်ရင်လို့ စိတ်ကူးကြည့်မိတယ်။ (ငါတကယ်သူဌေးမဟုတ်ပါ။)

ထို့ကြောင့် ဤကြိုတင်အနက်မျိုးပါသည့် ဝါကျများတွင်“ဟန်ဆောင်နေတယ်၊ အိပ်မက်မက် တယ်၊ စိတ်ကူးကြည့်မိတယ်”ဟူသော ကြိယာပုဒ်များကိုတွေ့ရသည်။ ပြောသူပြောသည့် အချက်အလက် များ မဟုတ်မှန်ကြောင်းကို နာသူကကောက်ချက်ချနိုင်သော ကြိုတင်သက်ရောက် အနက်ဖြစ်သည်။

(၆) ဆန့်ကျင်သောဖြစ်ရပ်ဆိုင်ရာ အနက်ကြိုတင်သက်ရောက်မှု

ဤအနက်ကြိုတင်သက်ရောက်မှုနှင့်ပတ်သက်၍ မောင်ခင်မင်(ခနုဖြူ)(၂၀၁၀)က

“ဖြစ်ရပ်မှန် မဟုတ်ရုံမက မူလအဆိုနှင့် ဆန့်ကျင်သော ဖြစ်ရပ်ကို ဖော်ပြနေသည်။

‘တကယ်လို့...ရင်’ဟူသောဝါကျပုံစံဖြင့်ဖော်ပြလေ့ရှိသည်။” (စာ ၅၂)

ဟုဖွင့်ဆိုပါသည်။

ဤအနက်ကြိုတင်သက်ရောက်မှုသည် ပြောသူ၏ ပြောစကားထဲမှ အကြောင်းအချက်အလက်များ မဟုတ်မှန်သော(တစ်နည်း) ဆန့်ကျင်ဘက်အနက်ကို ဖော်ပြနေသော အနက်မျိုးအနေနှင့် သုံးခြင်းဖြစ်သည်။ ပြောသူကစကားခွန်း (သို့မဟုတ်) ဝါကျတစ်ခုကိုပြောဆိုနေစဉ် ထိုအကြောင်းအရာအချက်အလက်တို့မှာ မဟုတ်ကြောင်း နာသူက ကောက်ချက်ချနိုင်သော အနက်ကြိုတင်သက်ရောက်မှုမျိုးဖြစ်သည်။

- သာဓက။ (၁) တကယ်လို့ မိုးရွာခဲ့ရင် ငါ ထီးဆောင်းမှာပဲ။ (မိုးမရွာပါ။)
- (၂) ငါ့မှာ ကားရှိခဲ့ရင် သိပ်ကောင်းမှာပဲ။ (ကားမရှိပါ။)
- (၃) မင်းသာ ငါ့သူငယ်ချင်းဆိုရင် ငါ့ကိုကူညီမှာပဲ။ (သူငယ်ချင်းမဟုတ်)

ဤအဆိုများ၏ အနက်သဘောသည် ပထမအဆိုနှင့် ဆက်စပ်ပြီး ကြိုတင်အနက် သက်ရောက်နေသည် ကိုတွေ့နိုင်သည်။ ဤအနက်သည် မူလအဆိုကို “တကယ်လို့...ရင်” ဟူသော ဝါကျဖွဲ့ထုံးမျိုးဖြင့် ဖော်ပြနိုင်သည်။

အထက်ပါကြိုတင်သက်ရောက်မှုအနက်နှစ်မျိုးသည် ပြောသူကမိမိပေးလိုသော သတင်းအချက်အလက်မှာ အမှန်မဟုတ်ကြောင်း၊ တစ်ခါတစ်ရံပြောသည့် အကြောင်းအချက်အလက်နှင့် ဆန့်ကျင်နေကြောင်းကို နာသူအား သိစေသောအနက်မျိုး ဖြစ်ပါသည်။

ကြိုတင်သက်ရောက်မှုအမျိုးအစားများကို ကောက်ချက်ချကြည့်လျှင်

အမျိုးအစား	သာဓက	ကြိုတင်သက်ရောက်မှုအနက်
တည်ရှိကြောင်းပြသော	ငါကားသွားပြင်မယ်။	ကားရှိတယ်။
ဖြစ်ရပ်မှန်ကို ဖော်ပြသော	သူ့ရောက်လာတာထူးဆန်းတယ်။	လာခဲ့ပြီးပြီ။
ဝေါဟာရဖြင့် ဖော်ပြသော	သူ့နောက်ကျပြန်ပြီ။	အရင်ကလည်းသူ့နောက်ကျခဲ့သည်။
ဝါကျဖွဲ့စည်းပုံအရဖော်ပြသော	ဘယ်သွားတာလဲ။	သွားခဲ့ပြီးပြီ။
ဖြစ်ရပ်မှန် မဟုတ်ကြောင်း	သူဝမ်းသာချင်ဟန်ဆောင်နေတယ်။	သူဝမ်းမသာပါ။
ဆန့်ကျင်သောဖြစ်ရပ်ဆိုင်ရာ	ငါ့အဖေသာရှိခဲ့ရင်	အဖေမရှိတော့ပါ။

ထို့ကြောင့် ကြိုတင်သက်ရောက်မှုအနက်သည် ပြောသူ၏အဆိုကိုနာသူက မိမိ၏နားလည်နိုင်စွမ်း၊ ကြိုတင်သိရှိထားမှုနှင့် ဆက်စပ်၍ ကောက်ချက်ချနိုင်သည်။ ပြောသူ၏ ဘာသာစကားအသုံးအနှုန်း၊ ဝါကျတည်ဆောက်ပုံကို လိုက်၍လည်းကောင်း၊ နာသူ၏ နားလည်နိုင်မှုစွမ်းရည်၊ လက်ခံနိုင်မှုစွမ်းရည်တို့

ကိုမူတည်၍လည်းကောင်း၊ ပြောသူထည့်သွင်းပြောဆိုသွားခြင်း မရှိသော၊ ပြောသူ၏ပြောစကား နောက်ကွယ်တွင်ရှိနေသော အနက်အဓိပ္ပာယ်များကိုပါ ဆက်စပ်သိရှိနိုင်ပါသည်။ လူတို့သည်လူမှု ဆက်သွယ်ရေးအတွက် ဘာသာစကားကို အသုံးပြုသောအခါ မိမိပြောလိုသော အချက်အလက်များကို အခြားသူသို့ တိုက်ရိုက်သတင်း ပို့လိုသည့်အခါလည်းရှိသည်။ တစ်ခါတစ်ရံ သွယ်ဝိုက်၍ ပြောသင့်သည့် အခါလည်းရှိသည်။ တစ်ခါတစ်ရံ မိမိပေးလိုသော သတင်းထက် ပိုမိုသော သတင်းမျိုးကို ပေးလိုသည့် အခါမျိုးလည်းရှိသည်။ ထိုအခါ ကြိုတင်သက်ရောက်အနက်များပါသော ဝါကျများကို အသုံးပြုခြင်းဖြင့် ပြောသူ ပြောသောအနက်ကို နာသူက နားလည်ကောက်ချက် ချနိုင်သည်ကိုလည်း တွေ့ရသည်။

၄၊ ၃။ သွယ်ဝိုက်၍ အနက်သက်ရောက်မှုများ

လူတစ်ဦးနှင့်တစ်ဦး စကားဖြင့် ဆက်သွယ်ပြောဆိုရာတွင် တစ်ဦးဆိုလိုသည့် အနက်အဓိပ္ပာယ်ကို တစ်ဦးက နားလည်ရသည်။ စကားပြောဆိုရာတွင် ပြောသူတို့ လိုက်နာမြဲဖြစ်သောမူများရှိသည်။ ပြောသူတို့သည် ပြောသော အကြောင်းအရာကို လိုသလောက်သာပြောခြင်း၊ ဟုတ်မှန်သောအကြောင်းကို ပြောခြင်း၊ သက်ဆိုင်သောအကြောင်းကို ပြောခြင်းနှင့် အနက်အဓိပ္ပာယ် မဝေဝါးစေဘဲ လိုရင်းကို အစီအစဉ်တကျ ပြောခြင်းတို့ဖြစ်ပါသည်။ နာသူကလည်း ပြောသူသည် ထိုမူများနှင့်အညီ ပြောဆိုခြင်း ဖြစ်သည်ဟု ခံယူထားသည်။

ပြောသူဆိုလိုသည့် အနက်အဓိပ္ပာယ်သည် ပြောသည့်စကားထက် ပိုလွန်နေသောအခါ စကားဖြင့် ထုတ်မပြောသောအနက်ကို နာသူကပြောသူ၏ စကားမှတစ်ဆင့် ကောက်ချက်ချပြီး ဖော်ထုတ်နားလည် ရပါသည်။ ထိုသို့အနက်ဖော်ထုတ်ရာ၌ ပြောသူသည် အထက်ဖော်ပြပါမူများကို ပုံမှန်အားဖြင့်လိုက်နာပြီး ပြောဆိုနေသည် ဟူသောခံယူချက်ဖြင့် ဖော်ထုတ်ရခြင်းဖြစ်သည်။ တစ်ခါတစ်ရံတွင် ပြောသူကလည်း ထိုမူများကို တမင်ဖောက်ဖျက် သွေဖည်၍ပြောခြင်းမျိုးလည်း ရှိတတ်သည်။ ထိုအခါမျိုးတွင်နာသူသည် ပြောသူ၏ သွေဖည်မှုကိုသတိမူမိပြီး ထိုသို့သွေဖည်ခြင်းမှာ အကြောင်းရှိလိမ့်မည်ဟု ယူဆလျက် ထိုအကြောင်းနှင့် ဆက်စပ်ကာ ပြောသူဆိုလိုသောအနက်ကို ဖော်ထုတ်နားလည်ရခြင်းမျိုးလည်းရှိသည်။ ယင်းကို ဒဿနပညာရှင် ဂရိတ် (Grice)က ပြောသူ၊ နာသူတို့ စကားပြောရာတွင် အထိန်းအကွပ် အဖြစ် ရှိနေသော ထိုမူကို ပူးပေါင်းမှုမူ(co-operative principle)ဟုအမည်ပေးခဲ့သည်။

သွယ်ဝိုက်၍ အနက်သက်ရောက်မှုများသည် အခြေခံအားဖြင့် ပြောသည်ထက်ပိုမိုသော ဆက်သွယ်မှု ဖြစ်သည်။ သာဓကပြရလျှင် အဆောင်နေ သူငယ်ချင်းနှစ်ဦး မီးဖိုဆောင်တွင် ချက်ပြုတ် နေကြစဉ် တစ်ဦးက

- မီးမီး ‘နင့်ရေနွေးအိုးက ပူလား’။
- ဆွေဆွေ ‘ဟင့်အင်း’
- မီးမီး (မီးဖိုပေါ်က ရေနွေးအိုးကို လက်ခုမပါဘဲ ကိုင်လိုက်သည့်အခါ)
- ‘အား’ ‘နင့်ရေနွေးအိုးက မပူဘူးဆို’

ဆွေဆွေ ‘အင်းလေ’ ငါ့ရေနှေးအိုးက မပူတော့ဘူးလေ မီးဖိုပေါ်က အဲ့ဒီရေနှေးအိုးက ငါ့ဟာမှမဟုတ်တာ။

ဤဖြစ်ရပ်ကိုလေ့လာလျှင် ‘မီးမီး’က ‘ဆွေဆွေ’ ပြောသော အချက်အလက်ထက်ပို၍ ထင်မြင် ယူဆသည့် အနက်အဓိပ္ပာယ် ကောက်ယူသည်။ ယင်းသည်ရှေ့၌ဖော်ပြခဲ့သော ကြိုတင်သက်ရောက် အနက်နှင့်သက်ဆိုင်ပါသည်။ ကြိုတင်သက်ရောက်အနက်အနေနှင့် နင့်ရေနှေးအိုးဟုဆိုရာ ပြဿနာ မရှိပေ။ ‘ဆွေဆွေ’ထံ၌လည်း ရေနှေးအိုးရှိသည်ဖြစ်၍ နင့်ရေနှေးအိုး ဟုဆိုသောကြောင့် ဆွေဆွေက လည်း သူ၏ရေနှေးအိုးမှာမပူကြောင်း သတင်းအချက်အလက်ပေးခြင်းဖြစ်သည်။

ထို့ကြောင့် ‘ဆွေဆွေ’ ပေးသောအချက်အလက်သည် ‘မီးမီး’ မျှော်လင့်သော သတင်း အချက် အလက်ထက်လျော့နေသည်။ ‘မီးမီး’ကရသည့် အချက်အလက်ထက်ပို၍ ထင်မြင်ယူဆသည်။ ဤဖြစ်ရပ် သည် သူငယ်ချင်း နှစ်ဦး စကားပြောရာတွင် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှုမရှိခြင်းကို ပြနေခြင်းဖြစ်သည်။

ယူးလ်က ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှုနှင့်ပတ်သက်၍ ပါဝင်ရမည့်လမ်းညွှန်ပုံစံ(maxim)များကို ဂရိုက်၏မူများဖြင့် အခြေခံ၍ပြဆိုပါသည်။ စကားပြောဆိုမှုတွင် ပါဝင်ရာ၌ လိုအပ်သလောက်သော သတင်းအချက်အလက် ပေးပို့ရန်၊ သင်၏ရည်ရွယ်ချက်လမ်းကြောင်းနှင့် ပါဝင်ပတ်သက်သူနှင့် ချိတ်ဆက်ထားသလောက်သာ ပြောဆိုရန် လမ်းညွှန်ထားပါသည်။

လမ်းညွှန်အဖြစ်ဖော်ပြသောအချက်လေးချက်မှာ

(၁) ပမာဏလမ်းညွှန် (maxim of quantity)

ပမာဏလမ်းညွှန်ဟူသည် ပြောနေသည့်အချက်အလက်နှင့် ပြောသည့် ရည်ရွယ်ချက်တို့အရ လိုသလောက်သာ ပြောရန်ဖြစ်ပါသည်။

သာဓက။ မြမြကော်ဖီနဲ့မုန့်တွေပြင်ပြီးပြီလား။

ကော်ဖီဖျော်ပြီးပါပြီ။ (သက်ရောက်သောအနက်=မုန့်မပြင်ရသေးပါ။)

ဖြေသူသည် အတိုင်းအဆ ပမာဏလမ်းညွှန်ကို လိုက်နာပြီးပြောခြင်းဖြစ်သည်ဟု မေးသူက ခံယူသည့် အလျောက် လိုအပ်သလောက်သာပြောခြင်းဖြစ်ကြောင်း၊ မုန့်မပြင်ဆင်ရသေး၍ ကော်ဖီနဲ့မုန့်တွေ ပြင်ပြီး ပါပြီ ဟုမဖြေခြင်း ဖြစ်ကြောင်းမေးသူက ကောက်ချက်ချအနက်ကို ဖော်ထုတ်နိုင်သည်။

(၂) စကားအရည်အသွေးလမ်းညွှန် (maxim of quality)

စကားအရည်အသွေးလမ်းညွှန်ဟူသည် ပြောသူသည် ဟုတ်မှန်သည့် အကြောင်းအရာကိုပြောရန်၊ ပြောသူ၏ပြောဆိုမှုကို မှားယွင်းစွာ ကောက်ချက်မချမိစေရန်၊ ပြောသူထံတွင် ပြည့်စုံလုံလောက်သော သက်သေအထောက်အထား မရှိဘဲမပြောဆိုရန် ဖြစ်သည်။

သာဓက။ ဌာနမှာဆရာရော၊ ဆရာမရောရှိသလား။

ဆရာမတွေရှိပါတယ်။ (သက်ရောက်အနက်-ဆရာတွေမရှိပါ။)

ဖြေသူသည်ဟုတ်မှန်သည်ကို ပြောခြင်းဖြစ်မည်ဟုခံယူပြီး ဌာနမှာဆရာများမရှိ၍ ဆရာရော၊ ဆရာမရော ရှိတယ်ဟု မပြောခြင်းဖြစ်ကြောင်း ကောက်ချက်ချ၍ နားလည်နိုင်သည်။

(၃) သက်ဆိုင်မှုလမ်းညွှန် (maxim of relevance)

သက်ဆိုင်မှုလမ်းညွှန်ဟူသည် သက်ဆိုင်သည့် အကြောင်းအရာကို ပြောရန်ဖြစ်သည်။ ရုတ်တရက်ကြည့်လျှင် သက်ဆိုင်သည်ဟု မထင်ရသော်လည်း ပုံမှန်အားဖြင့် သက်ဆိုင်သည့်အချက်ကိုသာ ပြောခြင်းဖြစ်သည်ဟုနားလည်ပြီး အဓိပ္ပာယ်ကို မှန်မှန်ကန်ကန် ကောက်ချက်ချနိုင်မည်ဖြစ်သည်။

သာဓက။ Canteen သွားရအောင်။

Ferry လာတော့မယ်။ (သက်ရောက်သောအနက်- Canteen မလိုက်နိုင်ပါ။)

အမေးနှင့်အဖြေသည် အကြောင်းအရာချင်း မသက်ဆိုင်သကဲ့သို့ရှိသော်လည်း ဖြေသူသည် သက်ဆိုင်သည့် အကြောင်းအရာကို ပြောခြင်းဖြစ်မည်ဟု ခံယူလျက် Canteen သွားလျှင် Ferry မမီနိုင်သည့် အတွက် Canteen သွားရန် ငြင်းဆိုခြင်းဖြစ်သည် ဟူ၍ ဖြေသူဆိုလိုသော အနက်ကို မှန်မှန်ကန်ကန် နားလည်နိုင်သည်။

(၄) ပြောဟန်ဆိုဟန်ဆိုင်ရာလမ်းညွှန် (maxim of manner)

ပြောဟန်ဆိုဟန်လမ်းညွှန်ဟူသည် အနက်ဝေဝါးမှု၊ အနက်နှစ်ခွဖြစ်မှုကို ရှောင်၍ လိုရင်းကို အစီအစဉ် တကျ ပြောတတ်ရန်ဖြစ်သည်။

သာဓက။ သူ စကားပြောနေတာ ရန်ဖြစ်နေသလိုပဲ။

(သက်ရောက်သောအနက်-စကားသံကျယ်လွန်းလှသည်။)

ထိုစကားသည် အနက်ဝေဝါးမှုကိုရှောင်၍ ပြောသောစကားအဖြစ် ခံယူလျှင် ဆိုလိုသော အနက်ကို ဖော်ထုတ်နိုင်မည်ဖြစ်သည်။

ထို့ကြောင့် စကားပြောဆိုမှုတွင် သွယ်ဝိုက်၍ အနက်သက်ရောက်မှုများသည် ထုတ်ဖော်ပြောသည်ထက် ပို၍ထိရောက်သော ဆက်သွယ်မှုကို ဖြစ်စေသည်။ ပြောသူအနေနှင့် နာသူကို သတင်းအချက်ပေးရာတွင် မှန်ကန်သလောက်၊ နာသူလက်ခံနိုင်သလောက်သာ တိုတိုရှင်းရှင်းနှင့် လိုအပ်သလောက်ပေးသင့်သည်။ သို့မှသာ မှန်ကန်တိကျသော သတင်းအချက်အလက်ကို နာသူကရရှိ၍ စကားပြောဆိုရာတွင် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှု အတိုင်း ဖြစ်နိုင်ပေမည်။

အပြန်အလှန်စကားပြောဆိုရာတွင် သွယ်ဝိုက်၍ အနက်သက်ရောက်မှု အမျိုးအစား(၃)မျိုးကို ပညာရှင် ယူးလ် က

- (၁) ယေဘုယျသဘောအရအနက်သက်ရောက်မှု (generalized implicature)
- (၂) အတိုင်းအဆကွာခြားမှု အဆင့်ကွဲသော အနက်သက်ရောက်မှု (scalar implicature)
- (၃) ဝိသေသသဘောအရ အနက်သက်ရောက်မှု (particularized implicature)

ဟူ၍ဖော်ပြထားသည်ကိုတွေ့ရသည်။

၄၊ ၃၊ ၁။ ယေဘုယျသဘောအရ အနက်သက်ရောက်မှု

ယေဘုယျသဘောအရ အနက်သက်ရောက်မှုဟူသည် ပြောသူပြောသည့် အကြောင်းအရာနှင့် ပတ်သက် ၍ နောက်ခံအခြေအနေအဆက်အစပ်ကို အထူးတလည် သိထားရန်မလိုဘဲ ယေဘုယျအားဖြင့် ကောက်ယူနိုင်သော အနက်သက်ရောက်မှုမျိုး ဖြစ်ပါသည်။

သာကေ။ ပြောသူ မင်း ပလာတာနဲ့ ကြက်သားဟင်း ဝယ်လာမယ်ထင်လို့
 နာသူ ပလာတာ ပဲပါတယ်။

ပြောသူက ပလာတာနှင့်အတူ ကြက်သားဟင်း ပါဝယ်လာမည်ဟု ထင်ထားသည်။ နာသူက ပလာတာ ဝယ်လာကြောင်းသာပြောသည်။ ဤစကားခွန်းများတွင် ယင်းနှင့်သက်ဆိုင်သော နောက်ခံ အခြေအနေ အဆက်အစပ်ကို ထည့်သွင်း စဉ်းစားရန်မလိုဘဲ လက်ရှိအခြေအနေဖြစ်ရပ်အရ ပြောသူ၏ စကားခွန်းထက် မပိုသော အချက်အလက်ကို နာသူက ပြန်လည်ပေးပို့ခြင်းဖြစ်ပါသည်။

ထို့ပြင် ပြောသူကပြောသည့် အချက်အလက်များအတွင်းမှ ယေဘုယျခြုံ၍ အနက်ကောက်ယူ နိုင်ပါသည်။

ပြောသူ သူ့မှာကားနှစ်စီးရှိတယ်။
 (သက်ရောက်သောအနက်-ကားနှစ်စီးထက် မပို)
 ပြောသူ ဒီနေ့ ငါဆိုင်မှာ ထိုင်နေတုန်း ကလေးတစ်ယောက် ဆိုင်ထဲဝင်လာတယ်။

ဤစကားခွန်းကို အခြေအနေအဆက်အစပ်နှင့် ဆက်စပ်၍လေ့လာလျှင် ဆိုင်နှင့်ကလေးသည် ပြောသူပိုင်ဆိုင်သောအရာများ မဟုတ်ချေ။ တစ်နည်းဆိုရလျှင် ပြောသူ၏ဆိုင်ဖြစ်လျှင် ပြောသူက ငါ့ဆိုင် ဟူသော စကားမျိုး၊ ငါ့ကလေး ဟူသော စကားမျိုး ပြောဆိုသုံးစွဲမည် ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ပြောသူ၏ စကားခွန်းထဲတွင် ဆိုင်နှင့်ကလေးသည် ယေဘုယျအားဖြင့် ပြောသူပိုင်ဆိုင်သော အရာများ မဖြစ်နိုင်ချေ။ အကယ်၍ပြောသူက ကလေးကိုသိလျှင်

ဒီနေ့ ငါ ဆိုင်မှာ ထိုင်နေတုန်း ဖိုးရှုပ် ရောက်လာတယ်။

ဟူ၍ ထိုကလေး၏ အမည်ကို ထည့်သွင်းပြောကြားမည်ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ကလေးငယ်ကို ပြောသူက မသိကြောင်း ကောက်ချက်ချနိုင်ပါသည်။ ထို့အတူ ယေဘုယျသဘောအရ အနက်သက်ရောက်မှုသည် အတိုင်းအဆ ကွာခြားမှုအဆင့်ဖြစ်သော အနက်သက်ရောက်မှုကို အခြေခံသည်ဟုဆိုရပါမည်။

၄၊ ၃၊ ၂။ အတိုင်းအဆကွာခြားမှု အဆင့်ကွဲသော အနက်သက်ရောက်မှု

ပြောသူ၏စကားခွန်းများအရ ကောက်ချက်ချနိုင်သော အနက်အဓိပ္ပာယ်မျိုးဖြစ်သည်။ ယင်းအနက် အဓိပ္ပာယ်ကို အဆင့်ဆင့်ကွာခြားသောအတိုင်းအဆကို ဖော်ပြသည့်စကားများအရ အနက် ကောက်ယူရပါသည်။

သာဓက။ ကျွန်မ ဘကြီးအိမ်ကို အမြဲတော့ မရောက်ဖြစ်ဘူး။
(သက်ရောက်သောအနက်-တစ်ခါတစ်ရံမှသာရောက်)

ထိုကဲ့သို့ ‘အမြဲမကြာခဏ၊တစ်ခါတစ်ရံ’ စသည့် အကြိမ်အရေအတွက် အဆင့်ကွဲစကားများနှင့် ဖော်ပြ လေ့ရှိပါသည်။ ထိုသို့အကြိမ်အရေအတွက် အဆင့်ကွဲသော စကားများဖြစ်သည့်အလျောက် အဆင့် တစ်ဆင့်နှင့်ဆိုင်သော စကားကိုသုံးလျှင် ကျန်အဆင့်များမဟုတ်ဟု သွယ်ဝိုက်၍ အနက်သက်ရောက် ပါသည်။ “အားလုံး၊ အကုန်၊ အများ၊ အများစု၊ တချို့၊ နည်းနည်း”ဟူသော စကားများမှာလည်း အလားတူသဘောရှိပါသည်။

ဒီအတန်းမှာ ကျောင်းသားအများစုက စာကြိုးစားကြပါတယ်။
(သက်ရောက်သောအနက်-အချို့ကသာ မကြိုးစားကြခြင်း ဖြစ်သည်။)
ဒီနှစ် ငါ့ခြံထဲက ဒူးရင်းသီးတွေ တော်တော်များများ သီးတယ်။
(သက်ရောက်သောအနက်-အနည်းစုအပင်များကသာ မသီးခြင်း ဖြစ်သည်။)

ထို့ကြောင့် အတိုင်းအဆကွာခြားမှုအဆင့်ကွဲသော အနက်သက်ရောက်မှုသည် အဆင့် တစ်ဆင့် ကို ပြောသူကပြောလျှင် ပြောသည့် ရည်ရွယ်သည့်အနက်မှာ ကျန်အဆင့်များနှင့် မသက်ဆိုင်တော့ချေ။ ဤအနက်သက်ရောက်မှုမျိုးကို ပြောသူ၏စကားများထဲမှ အတိုင်းအဆပမာဏကိုလိုက်၍ နာသူက ဖော်ထုတ် ကောက်ချက်ချရသော အနက်သက်ရောက်မှုမျိုးဖြစ်သည်။

၄၊ ၃၊ ၃။ ဝိသေသသဘောအရ အနက်သက်ရောက်မှု

ပြောသူပြောသော အကြောင်းအရာနှင့်ပတ်သက်သည့် အဆက်အစပ်ကို သိရှိထားမှသာ ကောက်ယူနိုင်သည့် အနက်သက်ရောက်မှုမျိုးဖြစ်ပါသည်။ လူတို့သည် စကားပြောဆိုရာတွင် ပြောဆို သည့် အကြောင်းအရာနှင့် ပတ်သက်သည့် နောက်ခံအဆက်အစပ်ကို နာသူနားလည်လိမ့်မည်ဟူသော ယူဆချက်ရှိသည်။ ထို့ကြောင့် နာသူအနေနှင့် နောက်ခံအဆက်အစပ်ကို မသိလျှင် အနက်ဖော်ထုတ်ရန် အခက်အခဲ ရှိနိုင်ပါသည်။

သာဓက။ သုတ ‘အိမ်ချမ်း မနက်ဖြန် ငါတို့နဲ့ ပန်းခြံ လိုက်မှာလား။’
အိမ်ချမ်း ‘မနက်ဖြန် major tutorial ရှိတယ်ကွ။’

ဤစကားခွန်းနှစ်ခုကို ယေဘုယျကြည့်လျှင် ပြောသူဆိုလိုသောအနက် အိမ်ချမ်း၏ ဖြေကြား ချက် သည် နာသူ သုတ၏မေးခွန်းနှင့် မကိုက်ညီပေ။ သို့သော် သုတက အိမ်ချမ်း၏ စိတ်အခြေအနေကို သိသည်။ အိမ်ချမ်းသည် စာကြိုးစားသည်။ ကျောင်းတက်မှန်သည်။ အရေးတကြီးကိစ္စမရှိလျှင် ကျောင်း

ဖျက်လေ့မရှိပေ။ ထို့ကြောင့် မနက်ဖြန် သုတတို့နှင့်ပန်းခြံလိုက်မည်မဟုတ်ဟု ပြောသည်ထက်ပိုမိုသော သတင်းအချက်အလက်ကို ပေးခြင်းဖြစ်သည်။ ထိုသို့အိမ်ချမ်း၏ နောက်ခံအခြေအနေအဆက်အစပ်ကို သိထားပါက ထုတ်ဖော်မပြောသော်လည်း သုတအနေနှင့် ကောက်ချက်ချ၍ အနက်သက်ရောက်မှုကို ဖော်နိုင်ကြောင်း တွေ့ရပါသည်။

သာဓက။ မမ ‘မေမေ j.e.l.l.y တွေကို ဘယ်မှာသိမ်းရမလဲ။’
မေမေ ‘ထုံးစံအတိုင်း ထားနေကျ နေရာမှာပဲပေါ့။’

ဤစကားခွန်းများတွင်လည်း j.e.l.l.y ဟု တစ်လုံးချင်းပြောခြင်း၊ ထုံးစံအတိုင်း ထားနေကျနေရာ ဟုပြောခြင်းသည် နောက်ခံအဆက်အစပ်ကို ပြောသူရောနာသူပါ သိပြီးဖြစ်သောကြောင့် ပြောသူ ဆိုလိုသောအနက်ကို နာသူကနားလည်၍ နာသူက ပြန်လည်ဖြေကြားချက်ကို ပြောသူက နားလည် ကောက်ချက်ချနိုင်ခြင်း ဖြစ်သည်။ အခြေအနေအဆက်အစပ်အရလည်း ‘မမ’ နှင့် ‘မေမေ’မှာ ဂျယ်လီဟု ထုတ်ဖော်ပြောဆိုလျှင် ဂျယ်လီကြိုက်သော ကော်ဖီသောက်နေသည့် သမီးငယ်မှာ ကော်ဖီနှင့်ဂျယ်လီ မတည့်သည်ကိုမသိဘဲ ငိုယိုဂျီကျမည် စိုးသောကြောင့်ဖြစ်သည်။ ထိုအဆက်အစပ်များကို ပြောသူရော နာသူပါနားလည်၍ အခြေအနေအဆက်အစပ်အရ စကားပြောဆိုရာတွင် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှု မှုအတိုင်း ပြောဆိုသွားသည်ကို တွေ့ရမည်ဖြစ် သည်။

ထို့ကြောင့် သွယ်ဝိုက်အနက်သက်ရောက်မှုများ၏ အစွမ်းကိုကြည့်လျှင်

သာဓက။ မင်းဆောင်းပါး မဂ္ဂဇင်းထဲမှာပါတယ်။

ဟူသောစကားခွန်းတွင်

- (၁) မင်းဆောင်းပါး မူရင်းအတိုင်း မဂ္ဂဇင်းထဲမှာ ပါတာလား။
- (၂) မင်းဆောင်းပါး မဂ္ဂဇင်းထဲမှာပါမယ်လို့ ထင်မထားဘူး။
- (၃) မင်းဆောင်းပါး မဂ္ဂဇင်းထဲမှာပါလာတာ ဝမ်းသာတယ်။

စသော သွယ်ဝိုက်အနက်သက်ရောက်မှုများရှိနိုင်ပါသည်။ နာသူအနေနှင့် ပြောသူပြောသောစကားနှင့် မျက်နှာအမူအရာဖော်ပြချက်များမှတစ်ဆင့် ဆက်စပ်၍ ကောက်ချက်ချနိုင်ပါသည်။

ထို့ပြင်သွယ်ဝိုက်၍ အနက်သက်ရောက်မှုသည် သီးသန့် စကားလုံးများနှင့် ယင်းစကားလုံးများ၏ အနက်ကို ကောက်ချက်ချမှုနှင့်လည်း ဆိုင်ပါသည်။

သာဓကပြရလျှင်

- (၁) မောင်မောင်ရောက်ပြီလား။
- (၂) မရောက်သေးဘူး။ (ရောက်လာလိမ့်မည်။)

ဤစကားခွန်းများကိုလေ့လာပါက ယခုအချိန်တွင် မောင်မောင်မရှိသော်လည်း မောင်မောင်လာ လိမ့် မည် ဖြစ်ကြောင်း(၂) စကားခွန်းကို ပြောသူက ယူဆသည်။

ထို့ကြောင့်သွယ်ဝိုက်၍ အနက်သက်ရောက်မှုသည် လက်ရှိအခြေအနေအဖြစ်အပျက်ကို အခြေခံ၍ အနက်သက်ရောက်မှုကို ဖော်ထုတ်နိုင်ကြောင်း တွေ့ရပါသည်။

၅။ သုံးသပ်ချက်

ဤအနက်သက်ရောက်မှုများသည် ဘာသာစကားနှင့် ဆက်သွယ်ရာတွင် အလွန်အရေးပါပါသည်။ အနက် ကြိုတင်သက်ရောက်မှုသည် ပြောသူ၊ နာသူနှင့်အခြေအနေ အဆက်အစပ်တို့ကိုမူတည်၍ လေ့လာရသော အနက်သက်ရောက်မှုဖြစ်သည်။ တစ်နည်းအားဖြင့် ကြိုတင်သက်ရောက်မှုသည် ပြောသူ၏ အကြောင်းအရာက နာသူအပေါ် အကျိုးသက်ရောက် ဆက်စပ်နိုင်မှုများ၊ နားလည်နိုင်စွမ်း ရှိမှုနှင့် ကောက်ချက်ချ ယူဆနိုင်မှုတို့ ဖြစ်သည်ဟု ဆိုနိုင်ပါသည်။

သွယ်ဝိုက်၍ အနက်သက်ရောက်မှုများသည် ကြိုတင်သက်ရောက်မှုအနက်ကဲ့သို့ အခြေအနေ အဆက်အစပ်ပေါ် မူတည်ခြင်းမရှိဘဲ လမ်းညွှန်ပုံစံများနှင့် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ရေးမှုကို အခြေခံပြီး ပြောသူ နာသူတို့က ကောက်ယူနိုင်ကြောင်း တွေ့ရှိရပါသည်။ သွယ်ဝိုက်၍ အနက်သက်ရောက်မှုသည် ထုတ်ဖော်ပြောသည်ထက် ပိုမိုထိရောက်သော ဆက်သွယ်မှုကို ဖြစ်စေသည်ဟုလည်း ကောက်ချက်ချ နိုင်ပါသည်။ ဤသို့သော အနက်သက်ရောက်မှုများကို လေ့လာသိရှိခြင်းဖြင့် လူတစ်ဦးနှင့်တစ်ဦး နေ့စဉ် စကားပြောဆို ဆက်ဆံရာတွင် လွယ်ကူစေမည့် အကျိုးသက်ရောက်မှုများ ရရှိစေမည်ဖြစ်ပါသည်။

နိဂုံး

ဤစာတမ်းသည် ဘာသာစကားဖြင့် လူတို့ဆက်သွယ်ရာတွင် စကားတစ်ခွန်း၏ အနက်သည် ပြောသော စကားထက် ပိုလွန်တတ်သည့်အတွက် မမြင်ရသော အနက်များ ဆက်စပ်ဖွဲ့ယှက်နေကြောင်း ဘာသာ စကား ဆက်သွယ်မှုအတွင်းရှိ အနက်အဓိပ္ပာယ် အဆက်အစပ်များ၏ သက်ရောက်မှုများကို ဖော်ထုတ် လေ့လာတင်ပြ ထားခြင်းဖြစ်ပါသည်။ နောင်သုတေသန ပြုလိုသူများလည်း အနက်အဓိပ္ပာယ် ဆက်စပ်မှုများကို ဆက်လက် လေ့လာနိုင်ပါသည်။

ကျမ်းကိုးစာရင်း

ခင်မင်၊ မောင်၊ (ခနုဖြူ)။ (၁၉၉၀)။ မြန်မာစကားမြန်မာစာရုပ်ပုံလွှာ။ ရန်ကုန်၊ စာပေဗိမာန်။
ခင်မင်၊ မောင်၊ (ခနုဖြူ)။ (၁၉၉၇)။ စကားသမုဒ္ဒရာစာသမုဒ္ဒရာ။ ရန်ကုန်၊ မြမြဝင်းပုံနှိပ်တိုက်။
ခင်အေး၊ ဒေါက်တာ။ (၂၀၀၄)။ အတ္ထဗေဒနိဒါန်း။ ရန်ကုန်၊ ပညာတန်ဆောင်ပုံနှိပ်တိုက်။
ခင်မင်၊ မောင်၊(ခနုဖြူ)။ (၂၀၁၀)။ လက်တွေ့အတ္ထဗေဒနိဒါန်း။ ရန်ကုန်၊ သင်းစာပေ။
အောင်မြင့်ဦး၊ ဒေါက်တာ။(၂၀၀၅)။လူမှုဘာသာဗေဒသဘောတရား။ရန်ကုန်၊ပညာတန်ဆောင်ပုံနှိပ်တိုက်။
Hudson, R. (1995). **Word Meaning**. New York, Padstow Ltd, Cornwallt.
Leech, Geoffrey. (1974). **Semantics**. Penguin Books Ltd.
Matthews, P.H. (2005). **The Concise Oxford Dictionary of Linguistics**. UK.
Palmar, F.R. (1995). **Semantics**. Cambridge, The University Press.
Yule, George. (1996). **Pragmatic**. London, Oxford University Press.